

Πέραν και Τακσίμ, Ταρλάμπασι και Γκεζί: Αμφίσημοι χώροι, εξευγενισμός και κινηματική δράση στην καρδιά της Πόλης

Φωτεινή Τσιμπιρίδου

*Καθηγήτρια Οικονομικής και Πολιτικής Ανθρωπολογίας στην ΝΑ Ευρώπη
Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας*

Fotini Tsiibiridou

Peran and Taksim, Tarlabasi and Gezi: Ambiguity, Gentrification and Activism in the heart of Istanbul

In the present paper we search for the intersection of urban space with social movements at the heart of Istanbul. From an anthropological perspective we are looking for dynamic relationships between space / people while the former, as conceived in terms of ambiguity, turns down to shape places of dissent, protest, resistance or submission against the central authoritarian ruling, as well as global and traditional hegemonies. Fieldwork data and historical research are engaged in the frame of a research project of urban Anthropology, looking for the passage from ambiguity into ambivalence when social exclusion, gentrification and politics of activism are taking action. The case of Istanbul, just before Gezi protests (May 2013), is urging us to proceed to the ways Peran, Taksim, Tarlabasi and Gezi, the neighboring locations in Beyoğlu have being conceptualized since now. The transformation of the latter into emblematic places of activism is begging us to deconstruct, either, the ambiguity and ambivalence of those Turkish Global city places for people who are experiencing and negotiating citizenship through everyday practices.

Εισαγωγή

Η παρούσα ανακοίνωση αναζητά τη σύνδεση του αστικού χώρου με την κινηματική δράση στην καρδιά της Πόλης. Από τη σκοπιά της Ανθρωπολογίας εξετάζεται η δυναμική σχέση ανθρώπων / χώρων. Οι τελευταίοι, όταν γίνο-

νται αντιληπτοί με όρους αμφισημίας, καταλήγουν μέσα από τις συγκεκριμένες δράσεις και βιώματα αμφιθυμίας να συνιστούν τόπους διαμαρτυρίας, αντίστασης, και υπονόμευσης απέναντι στην αυταρχική κεντρική εξουσία, ενώ παράλληλα συντηρούν την ελπίδα ανατροπής τοπικών και ξένων ηγεμονιών.

Η περίπτωση της Ιστανμπούλ λίγο πριν το Γκεζί (Μάϊος του 2013) μας προτρέπει να προβούμε σε μια διαχρονική και ταυτόχρονα συγχρονική διερεύνηση της εννοιολόγησης των συγκεκριμένων τοποθεσιών στην καρδιά της πόλης, δηλαδή στη συνοικία Beyoğlu. Η τελευταία περιλαμβάνει το κοσμοπολίτικο Πέραν του 19ου αι. και το μεγαλοαστικό Σταυροδρόμι των Ρωμιών, σήμερα κεντρικό πεζόδρομο της εξόδου - βόλτας, της κατανάλωσης και της τέχνης. Στην ίδια συνοικία βρίσκεται η εμβληματική πλατεία Taksim και το συμβολικό πάρκο Gezi, ενώ η λεωφόρος - σύνορο Tarlabasi χωρίζει πλούσιους και φτωχούς, μοντέρνους και κοινωνικά αποκλεισμένους, αφού η κάτω γειτονιά των πρώην μέσο και μικρο-αστών ρωμιών αποτελεί το χώρο των νυν αποκλεισμένων μεταναστών κυρίως από την επαρχία. Πάνω και γύρω από τη λεωφόρο οργανώνεται το αλισβερίσι του πληρωμένου και παραβατικού σεξ κυρίως με τρανσέξουαλ.

Η μετατροπή των παραπάνω τοποθεσιών σε εμβληματικούς τόπους ανυπακοής, παρέκκλισης, κινηματικής δράσης και καλλιτεχνικής έκφρασης ανθρώπων που χάνονται στα εκατέρωθεν στενά της Λεωφόρου Ανεξαρτησίας (βλ. πεζόδρομος Ιστικλάλ) μας παρακινεί να ασχοληθούμε με τους τρόπους με τους οποίους βιώνονται οι χώροι από τους θαμώνες (κατοίκους, εργαζόμενους, περαστικούς). Πρόκειται για ένα σχετικά αμφίσημο στάτους ρευστότητας που διαπερνά τους θαμώνες της περιοχής, το οποίο προσδιορίζεται σε σχέση με τις κυρίαρχες και ηγεμονικές κανονικότητες των αστικών συνηθειών της τουρκικής κοινωνίας. Οι πολλαπλές αμφισημίες όμως, έτσι όπως εννοιολογούνται στη δράση διαφορετικών ανθρώπων μέσα σε μια συνοικία με αμφιλεγόμενα χαρακτηριστικά, φαίνεται να προκαλούν αμφιθυμίες τόσο ως προς τις μεγάλες ή ματαιωμένες προσδοκίες τους, όσο και ως προς τις επιθυμίες δημιουργικής έκφρασης διαμαρτυρίας και κινηματικής συμμετοχής σε αυτή τη γειτονιά.

Θα πρέπει να επισημάνουμε, ωστόσο, ότι πρόκειται για δράσεις που συμβαίνουν ή και ενεργοποιούνται από τη συνθήκη μετασχηματισμού της Ιστανμπούλ σε παγκόσμια πόλη (Global city).¹ Κατά την τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα, σε αυτό το πλαίσιο σύζευξης παγκόσμιου - τοπικού, οι πρακτικές αμφισβήτησης σε τοπικές και ξένες ηγεμονίες εμπνέονται κατ' αρχήν από τα οράματα του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και τις τεχνολογίες

1 Χρησιμοποιώ τον όρο παγκόσμια πόλη, έτσι όπως τον καθιέρωσε η Saskia Sassen (2005).

αντίστασης που συνόδευαν την δυτικοευρωπαϊκή νεωτερικότητα. Παράλληλα, όμως, βασίζονται σε τοπικές προτεραιότητες και εκφραστικότητα που προκαλούν δημιουργικά την ηγεμονία του δυτικοευρωπαϊκού κοσμοπολιτισμού, γύρω από τον οποίο οργανώθηκαν άλλωστε οι πρακτικές και η αισθητική της καθημερινότητας των μεγαλοαστών της Ιστανμπούλ. Αυτός ο κοσμοπολιτισμός των μεγαλοαστών που ξεκίνησε κατά την περίοδο της Οθωμανικής νεωτερικότητας και συνεχίστηκε με την εδραίωση του κεμαλισμού στο τουρκικό κράτος σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα, γοητεύει αλλά και αμφισβητείται από όλες τις άλλες κατηγορίες που διαφέρουν, υφίστανται αποκλεισμούς και διακρίσεις, όπως οι φτωχοί, οι μειονότητες, οι γυναίκες, και όσοι στιγματίζονται λόγω σεξουαλικής παρέκκλισης.

Οι παρατηρήσεις επί του πεδίου και οι ιστορικές αναφορές έρχονται να φωτίσουν τις παραπάνω δράσεις που εξετάζονται από ένα ερευνητικό πρόγραμμα ανθρωπολογίας της πόλης, σε εξέλιξη από το 2008.² Τόσο ο κοινωνικός αποκλεισμός των οικονομικά ασθενέστερων, κυρίως επαρχιωτών, όσο και οι πολιτικές εξευγενισμού, συγκροτούν ένα νέο δυναμικό και συνάμα απορρητικό πλαίσιο που περιλαμβάνει πολλές ετερότητες, εκφραστικότητα και διαμαρτυρίες με όρους κοσμοπολιτικής.³ Το τρέχον ερευνητικό πρόγραμμα αναζητά τη σχέση και τις διασυνδέσεις αμφισβησίας / αμφιθυμίας στις γειτονίες του Μπέγιογλου, έτσι όπως βιώνονται στην πράξη όταν οι συνομιλητές μας κινητοποιούνται από επιθυμίες για καλλιτεχνική έκφραση και κινηματική δράση στη δημόσια σφαίρα. Όλο αυτό που κάνει την συνοικία Beyoğlu κάτι ιδιαίτερο και που χρήζει ανθρωπολογικής ανάλυσης με όρους όχι μόνο συμμετοχικής παρατήρησης, αλλά πολύ-τοπικότητας και διαλογικής πολυφωνικότητας, η οποία προκύπτει από τη συνομιλία της εθνογραφικής έρευνας με τα κριτικά κείμενα πληροφορητών - κλειδιά πάνω στην ίδια τους την κοινωνία.⁴ Επικεντρώνοντας σε διάφορα είδη κοινωνικής

2 Το πρόγραμμα υποστηρίχθηκε από τα προγράμματα Βασικής Έρευνας του Πανεπιστημίου Μακεδονίας για 4 χρόνια (2009, 2010, 2012, 2013).

3 Η κοσμοπολιτική υπερβαίνει το ηγεμονικά επιβαλλόμενο όραμα της Δύσης περί κοσμοπολιτισμού, ο οποίος προτάσσει δυτικές προτεραιότητες και τεχνολογίες στην παραγωγή και διαχείριση του ανθρωπισμού. Η κοσμοπολιτική, έτσι όπως διαμορφώθηκε με τη συμβολή της φεμινιστικής και μεταποικιακής κριτικής, εμπνέεται από τις ευρωπαϊκές αξίες του Διαφωτισμού, αλλά σε ένα παγκοσμιοτοπικό πλαίσιο γνώσης, αισθητικής και πολιτικής, ο όρος μας επιτρέπει να περιγράψουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια τις τοπικές προτεραιότητες και εκφραστικότητες σε ό,τι αφορά την κινηματική δράση που αμφισβητεί αυταρχικές εξουσίες και κοινωνικο-πολιτισμικές ηγεμονίες γύρω από στερεότυπα και προκαταλήψεις (Watson 2014).

4 Δεν πρόκειται για μίαν ανάλυση πολιτισμικών σπουδών, αλλά για μία εθνογρα-

ποιητικής, έτσι όπως υφίσταται στη σύζευξη λόγου, δράσης και έκφρασης ξεχωρίζουμε και συνομιλούμε με προνομιούχους πληροφορητές κλειδιά. Το παρόν διαλογικό εγχείρημα ανθρωπολογίας στην πόλη υπηρετεί καλύτερα την πυκνή περιγραφή, εφόσον με τον τρόπο αυτό αφενός καταγράφονται ανισότητες, διακρίσεις και διαφορές έτσι όπως προκύπτουν μέσα από σχέ-

φία ανοικτή στο κάλεσμα της πολιτισμικής κριτικής που προκαλεί ισότιμες συνομιλίες με πληροφορητές - κλειδιά, των οποίων τα κείμενα στέκονται αναστοχαστικά πάνω στην ίδια τους την κοινωνία ή στην κοινωνία μέσα στην οποία ζουν, ακόμη και αν δεν είναι γηγενείς. Θεωρώ ότι η εθνογραφία στην πόλη δεν μπορεί παρά να στήσει γέφυρες επικοινωνίας με τέτοιους προνομιούχους συνομιλητές - κλειδιά και αναζητώντας διαφορετικά είδη εκφραστικότητας και αφήγησης πέρα από τη συμμετοχική παρατήρηση και τον επιστημονικά αναλυτικό λόγο, να γίνει με τον τρόπο αυτό πολυφωνική. Όλα αυτά εφόσον δεν υπερασπιζόμαστε το θετικιστικό αφήγημα της επιστημονικής αυθεντίας που ενδέχεται να πιστεύουμε ότι προσφέρει ο αναλυτικός Λόγος. Σε κάθε περίπτωση δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην έκφραση, το σώμα και στο συναίσθημα, στις συγκρούσεις και τις αμφιθυμίες που γεννούν τα βιώματα της καθημερινότητας στα υποκείμενα τα οποία συγκροτούνται μέσα από σχέσεις εξουσίας. Όλα αυτά συνιστούν μέρος της πυκνής περιγραφής στην εθνογραφική διαδικασία, όταν αυτή λαμβάνει χώρα σε πολυσθενή περιβάλλοντα, όπως αυτό στην κεντρική συνοικία μιας παγκόσμιας πόλης. Για αυτό το είδος εθνογραφίας βλ. ενδεικτικά κείμενα στο Marcus και Fischer (1986) καθώς και στο Herzfeld (1997).

σεις εξουσίας, αφετέρου γίνονται ορατά τα είδη της κοσμοπολιτικής, με όρους προσαρμογής ή αποσιώπησης, αντίστασης, υπονόμησης ή/και ανατροπής στις ξένες και ντόπιες ηγεμονίες.

Η έρευνα πεδίου σε παγκοσμιοτικό πλαίσιο

Προκειμένου να κατανοήσουμε διαστάσεις μιας πολυσχιδούς πραγματικότητας σε μια παγκόσμια πόλη οφείλουμε, πέρα από το βλέμμα του ερευνητή να ενσκήψουμε και να αφουγκραστούμε την κριτική των πληροφορητών από το πεδίο, έτσι όπως προκύπτει από τις αντηχήσεις τους πάνω στην ίδια τους την κοινωνία. Στην περίπτωση της Ιστανμπούλ ο χώρος και ο χρόνος φαίνεται να συμπυκνώνονται, ενώ οι κριτικοί λόγοι πολλαπλασιάζονται σε μια ιδιαίτερη συνοικία, στο Μπέγιογλου. Εκεί κανείς συναντά μεγάλες τις μεγάλες αντιφάσεις της νεοτουρκικής κουλτούρας, τόσο τις αλληλοσυγκρουόμενες προσδοκίες μεγαλοαστών και νεοφιλελεύθερων καπιταλιστών απέναντι σε επαρχιώτες και ακραία φτωχοποιημένους πληθυσμούς, όσο και κοινωνικών ακτιβιστών και καλλιτεχνών, τεχνολογικά καταρτισμένων νέων και μεταναστών που όλοι τους ζουν σε συνθήκες σχετικής ή ακραίας επισφάλειας.

Η παρούσα έρευνα καταγράφει τα είδη της κοινωνικής ποιητικής (λόγοι, κείμενα, καλλιτεχνικές δημιουργίες και επιτελέσεις) όσων αντιστέκονται στη λαίλαπα του εξευγενισμού, στην ανθρωποφαγική ανάπτυξη, στην αυταρχική διακυβέρνηση, στην πατριαρχία, στην καταπάτηση κοινωνικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τέλος, προβάλλοντας τις προτεραιότητες όσων υποστηρίζουν το δικαίωμα στην πόλη, διακρίνουμε τις τοπικές προτεραιότητες και τους τρόπους επιβίωσης συγκεκριμένων υποκειμένων στη δυναμική συνθήκη της κοσμοπολιτικής, έτσι όπως αποκρυσταλλώνεται μέσω των δράσεών τους στη δημόσια σφαίρα. Δίνοντας λόγο σε ρευστές και δυναμικές υποκειμενικότητες των νέων και των καλλιτεχνών, οι οποίοι στέκονται κριτικά απέναντι σε σχέσεις εξουσίας, τοπικές και ξένες ηγεμονίες, αλλά και ενσωματώνοντας αντηχήσεις και κληρονομίες από το χώρο της συνοικίας Μπέγιογλου και το παρελθόν της, η εθνογραφική έρευνα στην πόλη γίνεται πολυτοπική, πολυφωνική και πλουραλιστικά διαλογική.

Τοπογραφικά, η έρευνα αφορά την περιοχή του Μπέγιογλου, γύρω από τον κεντρικό δρόμο της Istiklal Caddesi (Λεωφόρος ανεξαρτησίας), και επεκτείνεται στις γύρω γειτονίες πάνω από την πλατεία Taksim (Gihangir, Galata, Cukurjuma και Tarlabasi).

Η έρευνα πεδίου ξεκίνησε το 2008 και, με επίκεντρο τις φεμινιστικές οργανώσεις, αφορούσε το είδος της κινηματικής δράσης στο κέντρο της Ιστανμπούλ, από το 1990 και μετά. Στη συνέχεια γενικεύτηκε και περιέλαβε τη σύμπραξη ακτιβιστικών δράσεων και καλλιτεχνικών παρεμβάσεων για να

καταλήξει από το 2012 και μετά στα διαφορετικά είδη γνωσιακού, καλλιτεχνικού και έμφυλου ακτιβισμού που υπερασπίζονται το «δικαίωμα στην πόλη» και αναπτύσσονται ως αντίδραση, τόσο στις πολιτικές αυταρχισμού και συντηρητισμού που επικρατούν στην τουρκική κοινωνία, όσο και στις πρακτικές επιθετικού εξευγενισμού της περιοχής, έτσι όπως προωθείται με τη σύμπραξη νεοφιλελευθερισμού και ισλαμιστικής διακυβέρνησης. Με αναφορά τις δράσεις της ανοιχτής φεμινιστικής οργάνωσης Amargi, παρακολούθησα τις σχέσεις των πληροφορητών μου μεταξύ τους, αλλά και τη σχέση τους με το χώρο της διευρυμένης αυτής γειτονιάς (Taksim, Gihangir, Tarlabasi). Συμμετείχα μαζί τους στις ανοιχτές τους συνεργασίες με όλες τις γυναικείες οργανώσεις, πλην αυτών του κρατικού κεμαλικού φεμινισμού, από τις οποίες φρόντιζαν να παίρνουν αποστάσεις, διαπιστώνοντας σχετικά με την τοπογραφία του κέντρου της Ιστανμπούλ και τη σημειολογία χρήσης του αστικού τοπίου τα εξής πολύ ενδιαφέροντα:

- Οι έδρες των νέων γυναικείων οργανώσεων που γεννήθηκαν στην Τουρκία από τη δεκαετία του 1990 και μετά με το συνθηματικό κάτω από τη μαντίλα υποστηρίζονται από το πολιτικό σχήμα του Ερντογανικού ισλαμισμού. Αυτές οι οργανώσεις, όχι τυχαία, δεν βρίσκονται στο Μπέγιογλου, αλλά στην παλιά οθωμανική Πόλη (Aksaray).
- Οι οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που προωθούν ηγεμονικά το δυτικό αφήγημα ανθρωπισμού και έμφυλης ισότητας βρίσκονται κυρίως γύρω από την πλατεία Taksim, αλλά πολύ κοντά επίσης στο χώρο των ξένων Πρεσβειών.
- Οι όποιες εναλλακτικές, αντι-ιεραρχικές οργανώσεις, μαζί με τις παραδοσιακές αριστερές, που για πολλά χρόνια τελούσαν στην παρανομία, χάνονται στα σοκάκια του Μπέγιογλου, εκατέρωθεν της Ιστικλάλ τζαντεσί.

Γεννήθηκε με τον τρόπο αυτό ένα ενδιαφέρον παράδειγμα άξιο παρατήρησης, που με οδήγησε αφενός στη συστηματική διερεύνηση της μικροϊστορίας των εμβληματικών τόπων στην αρχική δυτικότροπη και χριστιανική συνοικία του Πέραν. Παράλληλα προχώρησα στη σποραδική καταγραφή βιωματικών εμπειριών που δραστηριοποιούνται τα τελευταία 20 χρόνια ακτιβιστικά, καλλιτεχνικά, αλλά και ευρύτερα γνωσιακά μέσα στην περιοχή ή επειδή εμπνέονται από την ιστορία, τη δυναμική και τις έντονες αντιθέσεις της.

Πιο συγκεκριμένα, η εθνογραφική έρευνα πεδίου από τις συνομιλήτριες της συγκεκριμένης ακτιβιστικής φεμινιστικής οργάνωσης επεκτάθηκε στο είδος των σχέσεων με άλλες κατηγορίες ακτιβισμού, όπως καλλιτεχνικές παρεμβάσεις και γνωσιακό ακτιβισμό (κοινωνική και λογοτεχνική κριτική).

Επρόκειτο για εγχειρήματα κατανόησης της κοινωνικής ποιητικής που χρησιμοποιείται προκειμένου να ασκηθεί κριτική γύρω από ζητήματα έμφυλων και σεξουαλικών διακρίσεων, προκειμένου να καταδικαστούν η πατριαρχία και η ανισότητα που γεννούν οι εθνοτικές, ταξικές και ρατσιστικές διακρίσεις, έτσι όπως γίνονταν διακριτές ιδιαίτερα στην πολυσυλλεκτική γειτονιά του Μπέγιογλου. Με άλλα λόγια, οι συνομιλήτριες και συνομιλητές της Αμάργκι ήταν αυτές που με οδήγησαν στην εναντίωση στις αναγκαστικές εξώσεις των μαύρων τούρκων στο Ταρλάμπασι, αλλά και σε αυτές που υπερασπίστηκαν το δικαίωμα των τρανσέξουαλ να μην είναι πολίτες αποκλεισμένοι ούτε από το φαίνεσθαι στους τουριστικούς δρόμους, ούτε από το εκλέγεσθαι στο δημοτικό συμβούλιο του διαμερίσματος. Η μία δράση φεμινιστικής διαμαρτυρίας, απέναντι στην κρατική πατριαρχία και τις πολιτισμικές προκαταλήψεις σε βάρος των γυναικών και των διαφορετικού για λόγους τιμής, οδήγησε στην άλλη και βρέθηκα να καταγράφω συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας στο Ταξίμ, πορείες στο Ιστικλάλ τζαντεσί, θέατρο δρόμου στο Σταυροδρόμι, ντοκουμαντέρ, στεντ απ κόμεντι σε καφέ μπαρ της γειτονιάς, αναστοχαστικές, διαδραστικές εκθέσεις σε βασικές γκαλερί της Ιστικλάλ, ανοικτές στην κριτική ηθών, εθίμων και νόμων, έτσι όπως συνδιαμορφώνονται στη δημόσια σφαίρα.

Πρόκειται για πρακτικές δημοσιότητας που χρησιμοποιούν παραγωγικά την κοινωνική ποιητική, χρησιμοποιώντας το πνεύμα και το σώμα, το λόγο και το συναίσθημα: άλλοτε γράφοντας και φωνάζοντας συνθήματα, άλλοτε ιστορίες μυθοπλασίας και αυτοβιογραφίες, άλλοτε γυρίζοντας ντοκουμαντέρ και άλλοτε παίζοντας θέατρο. Κοινός τόπος όλων τους η επιθυμία των δραστήων να αναστοχαστούν κριτικά πάνω στην κοινωνία τους και τον εαυτό τους, προκειμένου να αλλάξουν τους κυρίαρχους λόγους των εθίμων και των νόμων: δηλαδή να κάνουν τη διαφορά στις πρακτικές της καθημερινότητας που δηλητηριάζονται από τον τουρκικό εθνικισμό, την πατριαρχία και τον σεξισμό, αλλά και τις αυταρχικές πολιτικές της πολιτικής και οικονομικής διακυβέρνησης (βλ. κεμαλικός μιλιταρισμός, σύμπραξη νεοφιλελευθερισμού και ισλαμισμού, εξευγενισμός και εξώσεις από τις οικονομικο-πολιτικές ελίτ, κοινωνικός αποκλεισμός των μαύρων τούρκων και εργασιακή επισφάλεια μεταναστών και νέων, κ.α.). Όλα αυτά που κατέληξαν να ρυθμίζουν με δραστικό τρόπο την καθημερινότητα στο Μπέγιογλου από το πραξικόπημα του 1980 και μετά.

Διαδρομές και συναντήσεις επί του πεδίου - αναδρομές στο παρελθόν

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από τα κάτω, δηλαδή τι έγινε στους τόπους αυτούς και πώς τοποθετείται σε αυτό η δική μας εθνογραφική ματιά. Η σύν-

δεση εμβληματικών τόπων με μορφές δράσης εντάσσεται στις σύγχρονες προσεγγίσεις που βλέπουν διαδραστικά τη σχέση ανθρώπου - βιωμένου χώρου, τη διάδραση υλικότητας χώρου και σωμάτων με τις αναπαραστάσεις και τους συμβολισμούς της ταυτότητας και της υποκειμενικότητας.⁵ Η διαδρομή χωρικών στάσεων που ακολούθησε η έρευνα πεδίου σκιαγραφείται με αφητηρία την πλατεία Ταξίμ, περιηγείται στα σοκάκια της Ιστικάλ τζαντεσί, πέφτει στο Ταρλάμπασι για να επιστρέψει από την συνώνυμη λεωφόρο στο πάρκο Γκεζί, την αυλή του Ταξίμ προς τον Βόσπορο⁶. Παρακολουθώντας τις δραστηριότητες της φεμινιστικής αντιεραρχικής οργάνωσης (Amargi), στάθμευα ιδιαίτερα στη δράση και την κοινωνική ποιητική μιας πληροφορήτριας - κλειδί που συμπυκνώνει πολλών ειδών διακρίσεις και προκαταλήψεις και η οποία εμπνέει με την καλλιτεχνική της επιτέλεση πολύ περισσότερο κόσμο από όσα κάνουν οι φεμινιστικοί Λόγοι. Η Εσμεράυ συμπυκνώνει και μεταφράζει τις πολλές αμφισημίες και αμφιθυμίες του Μπέγιογλου (Τσιμπιρίδου 2013) στο βαθμό που ήταν η συνομιλήτρια - κλειδί που μου άνοιξε δρόμους και με οδήγησε στην αναζήτηση περαιτέρω δράσεων και κειμένων, με τα οποία ανοίγουν διάλογο οι αποσπασματικές εθνογραφικές παρατηρήσεις επί του πεδίου στο είδος της πολιτισμικής κριτικής. Έτσι οδηγήθηκα σε σημαδιακές καλλιτεχνικές δράσεις δημοσιότητας που αμφισβητούν τα μεγάλα οριενταλιστικά και μοντερνιστικά δυτικώτροπα ή εθνικιστικά κυρίαρχα αφηγήματα, όπως η διαδραστική έκθεση στη Gallery Salt-Beyoğlu και η σχετική έκδοση του εγκυκλοπαιδικού λεξικού «Becoming Istanbul», η παράλληλη διαδραστική δράση «The making of Beyoğlu», αλλά και εναλλακτικές εκθέσεις σε μικρά μουσεία, όπως το «Μουσείο της Αθωότητας» του Ορχάν Παμούκ στην περιοχή Cukurjuma, ή περιοδικές εκθέσεις και αφιερώματα σε μεγάλα Μουσεία, όπως τα «100 χρόνια αγάπης», ένα αφιέρωμα στον λαϊκό τουρκικό κινηματογράφο που έγινε στο Istanbul Modern ή η μόνιμη έκθεση της ιστορίας της Οθωμανικής Τράπεζας στη γκαλερί Salt Galata.⁷ Σε κάθε περι-

5 Εγγράφω την έρευνα αυτή στο θεωρητικό πλαίσιο της συζήτησης για την ανθρωπολογία του χώρου και της πόλης. Βλ. Forum on Urban Anthropology, *Urbanities* 3/2 (November 2013) και 4/2 (November 2014), στο www.anthrojournal-urbanities.com, Low 2003, Soja 1999, 2005, 2010, Γιαννακόπουλος και Γιαννιτσιώτης 2010. Παράλληλα, επικεντρώνω την έρευνα πεδίου στην κινηματική και καλλιτεχνική δράση αυτών που εμπνέονται από την αριστερή έμπνευσης αρχή του Henri Lefevre που μίλησε για «το δικαίωμα στην πόλη».

6 Βλ. στον σχετικό χάρτη που παρατίθεται στην Εισαγωγή.

7 Βλ. ενημερωτικά σε σχετικούς ιστότοπους: [https://en.wikipedia.org/wiki/SALT_\(institution\)](https://en.wikipedia.org/wiki/SALT_(institution))

<http://saltonline.org/tr#!tr/1148/becoming-istanbul?agenda>

https://en.wikipedia.org/wiki/Ottoman_Bank

πτωση, η έρευνα δεν μπορεί να αγνοήσει βιωματικές εμπειρίες αντίστασης στα σχέδια εξευγενισμού των οικονομικο-πολιτικών ελίτ, όπως το σχέδιο Ταρλάμπασι από το 2010, αλλά κυρίως την εμβληματική εξέγερση στο Γκεζί τον Μάιο του 2013, αν, αφενός δεν λάβει υπόψη της τόσο τι συνέβη στην περιοχή στο τέλος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και κατά τη μετάβαση στο τουρκικό νεωτερικό κράτος, δηλαδή κατά την περίοδο του πρώιμου καπιταλισμού υπό την ηγεμονία του δυτικού κοσμοπολιτισμού, όσο και τι συνέβη στην περιοχή μετά το πραξικόπημα του 1980, κατά την περίοδο του ύστερου καπιταλισμού με τη σύμπραξη ισλαμικού και νεοφιλελεύθερου αυταρχισμού, αλλά και τα εγχειρήματα αντίστασης με όρους κοσμοπολιτικής.

Από το Ταξίμ θυμόμουν την αιματοβαμμένη πρωτομαγιά του 1977 και τις επετειακές συγκρούσεις που ακολούθησαν κάθε χρόνο με τους διαδηλωτές να συγκρούονται με την αστυνομία. Όταν άρχισε η έρευνα βρέθηκα πολλές φορές με τις φίλες φεμινίστριες, αλλά και τις μάνες των εξαφανισμένων Κούρδων του Σαββάτου. Η πλατεία έμοιαζε ως ο κατ' εξοχήν εμβληματικός χώρος της αμφισβήτησης των κυρίαρχων και αυταρχικών πολιτικών του νέου τουρκικού κράτους, από τη στιγμή που γκρεμίστηκαν οι παλαιοί οθωμανικοί στρατώνες, ενώ δεσπόζει στο πάνω μέρος της το Κέντρο Πολιτιστικών Εκδηλώσεων Κεμάλ Ατατούρκ για να μας θυμίζει τη σημασία του κοσμοπολιτικού κεμαλισμού ως εθνογενετική διαδικασία. Η πλατεία αποτελεί το εμβληματικό κέντρο της αμφισβήτησης για τη μοντέρνα Τουρκία, αναπαράγοντας αμφιθυμία μέσα από την αμφισημία της, για πολλούς παλαιότερους και σημερινούς λόγους: αποτελεί την είσοδο στη γειτονιά των εθνοτικά διαφορετικών (Ρωμιοί, Λεβαντίνοι), της μεγάλης οδού του ευρωπαϊκού Πέραν, δηλαδή τόσο μακριά / εκτός του παραδοσιακού οθωμανικού κέντρου, όσο και του πρώην βυζαντινού (Βλαχέρνες, Φανάρι, Φατίχ), στις περιοχές των ευρωπαϊκά ξένων κατά τις συνήθειες της εποχής (βλ. περιοχή του Γαλατά με τους Φράγκους που ξέμειναν από τις Σταυροφορίες, τους Ευρωπαίους Γενοβέζους εμπόρους του Μεσαίωνα και τους καπιταλιστές τραπεζίτες της Δύσης στη συνέχεια. Η διευρυμένη συνοικία του Πέραν, του Γαλατά και του Καράκιοϊ, έγιναν τόποι του εμπορίου και της καπιταλιστικής ανάπτυξης, και μαζί τόποι της ευρωπαϊκής κουλτούρας, της εξωστρέφειας, του έρωτα, του ποτού και της διασκέδασης. Αυτοί οι τόποι με τις ξένες γυναίκες, και τις παρεκκλίνουσες κανονικότητες συγκρότησε για τα υποκείμε-

<http://www.urban-rhizome.de/en/making-beyo%C4%9Flu-en>

[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Museum_of_Innocence_\(museum\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Museum_of_Innocence_(museum))

<http://www.theguideistanbul.com/events/view/296397/100-years-of-love-cinema-and-audience-relations-in-turkey/>

να ένα φανταστικό επιθυμίας και αποστροφής με ηγεμονικούς όρους εξευρωπαϊσμού, εκσυγχρονισμού, αλλά και αντίστασης στον εκφυλισμό των ηθών και των τοπικών εθίμων. Έχει ενδιαφέρον για παράδειγμα η έλλειψη βιωμάτων στο δημόσιο χώρο κατά την οθωμανική συνήθεια, και η πυκνή κατοίκηση των αστών μη μουσουλμάνων στη συνέχεια, ενώ στα εξωτερικά και εσωτερικά όρια της συνοικίας αναπτύχθηκαν από παλιά οι τύποι άλλοτε της εγκληματικής δράσης (βλ. Τοπχανέ προς τον Μαρμαρά) και άλλοτε των νταήδων (Κασίμ πασά, πίσω από το Ταρλάμπασι). Ίσως όχι τυχαία στην περιοχή του Τοπχανέ συναντά κανείς σήμερα από Γκριζους λύκους και κοινούς εγκληματίες μέχρι φανατικούς ισλαμιστές που δηλώνουν με πανώ ότι στη συνοικία το αλκοόλ δεν είναι ευπρόσδεκτο, ως είδος του διαβόλου, ενώ στο Κασίμ πασά έβρισκε κανείς όλες αυτές τις κατηγορίες παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς που διατηρούν συναλλαγές με την εκάστοτε εξουσία, όπως μάγκες, αλήτες, συμμορίες λαθρεμπόρων, και τραμπούκους (Κοροβίνης 2012, Μασσαβέτας 2011).

Όπως ήδη έχω αναφέρει σε σχετική μελέτη (Τσιμπιρίδου 2013 και Tsiibiridou 2014),⁸ με την αποχώρηση των Ρωμιών χαμήλωσαν τα εκθαμβωτικά φώτα της δυτικού μοντερνισμού στις συνοικίες του Πέραν, ενώ στην περιοχή εγκαταστάθηκαν παράνομοι, περιθωριακοί και τρύπωσαν πορνεία με τραβεστί μετά το 1973. Από την περίοδο της δικτατορίας του 1980, και την σύμπραξη των κυβερνώντων με τους επιχειρηματίες του νεοφιλελευθερισμού, η νυχτερινή διασκέδαση αλά δυτικά επιστρέφει σταδιακά στην Πόλη, μετατρέποντας καταστήματα και κατοικίες στις γειτονίες του Beyoğlu σε εμπορεύσιμα αγαθά, ιδιαίτερα στους χώρους βιτρίνα της περιοχής, κυρίως για τουριστική ατραξιόν και για διασκέδαση (Navaro-Yashin 2006; Öncü 2006; Mills 2006; Aytar and Keskin 2003). Στην συνοικία εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται ομάδες ακτιβιστών και αυτονομιστών, αλλά υπό το άγρυπνο βλέμμα της αστυνομίας οι κεντρικοί δρόμοι εκκαθαρίζονται από τους τραβεστί, ή ωθούνται στους γύρω σκοτεινούς δρόμους (Robert and Kandiyoti 1988; Kandiyoti 2006).

Κατεβαίνοντας την λεωφόρο Ανεξαρτησίας πέφτουμε στη λεωφόρο Ταρλάμπασι, η οποία χωρίζει το μεγαλοαστικό μόρφωμα του Σταυροδρομίου στο πάνω μέρος της από τις μικροαστικές κατοικίες των Ρωμιών στο κάτω μέρος της. Το άνοιγμά της από το 1986-88 σηματοδότησε τον αποκλεισμό των εσωτερικών μεταναστών, των μαύρων Τούρκων της Ανατολικής επαρχί-

8 Πρόκειται για αναλυτική δημοσίευση ενός από τα βασικά πεδία αυτής της έρευνας που ξεκίνησε από την φεμινιστική οργάνωση Αμάργκι, όπου συναντήθηκα με τη συνομιλήτρια Esmeray.

ας από τους λευκούς, πλούσιους των μεγάλων αστικών κέντρων, στην Πόλη και τα παράλια. Πάνω στην Ταρλάμπασι όμως κτίζεται κοινωνικά και συμβολικά το όριο της διαφοράς σύμφωνα με τα κριτήρια της ετεροκανονικότητας (εθνοτικής, σεξουαλικής, έμφυλης), αφού η λεωφόρος γίνεται το πεζοδρόμιο του παράνομου έρωτα με τους τρανσέξουαλ της Πόλης. Ο διαχωρισμός με όλες του τις αμφισημίες παράγει ειρωνικά αμφιθυμίες ως προς τις επιθυμίες και τις πρακτικές της καθημερινότητας των κατοίκων και των θαμώνων. Το κυνήγι μαγισσών που εξαπολύει η τουρκική αστυνομία εναντίον των τρανσέξουαλ, αλλά και τα εγκλήματα μίσους εναντίον τους από ασυνείδητους οδηγούς ή μαχαιροβγάλτες, δεν μπορεί να κρύψουν το μέγεθος του φαινομένου της κρυφής ανδρικής επιθυμίας σε όλη την Τουρκία για ερωτικές περιπτώξεις με διεμφυλικά άτομα. Η πίεση για ετεροκανονική σεξουαλικότητα, έτσι όπως προωθήθηκε από τη μοντέρνα Τουρκία, δεν φτάνει για να ακυρώσει τον σεξουαλικό πλουραλισμό, ο οποίος θελημένα ή αθέλητα ξεχειλίζει από παντού. Το αντιλαμβανόμεστε, για παράδειγμα, αφενός από τις παραδοξολογίες της εξουσίας (βλ. την περίπτωση Bülent Ersoy που μετατράπηκε από τον Οζάλ σε σύμβολο της νέας τουρκάλας εθνικίστριας -εμβαπτισμένης με νεοϊσλαμικά υποκριτικά ήθη), το αντιλαμβανόμεστε στα σοκάκια του Μπέγιογλου, αλλά και στα καλλιτεχνικά αφιερώματα σε διεμφυλικά υποκείμενα, όπως η πολύ δημοφιλής περίπτωση του αξιωματικού αρτίστα Ζεκί Μουρέν.⁹ Με τους τρόπους αυτούς υποδεικνύονται παράλληλα και μετωνυμικά οι φόβοι και οι εμμονές της νεωτερικής τουρκικής εξουσίας για καθαρές ομοφοβικές λύσεις στις επιλογές της σεξουαλικότητας, προδίδοντας, ωστόσο, το γενικευμένο συλλογικό απωθημένο για ομόφυλες επιθυμίες (Altınay 2008: 211-213).

Το όριο της λεωφόρου κρατά σήμερα προς τα κάτω μη ορατούς τους γκετοποιημένους φτωχούς μαύρους Τούρκους εσωτερικούς μετανάστες, που κατοικούν έξω από την καταναλωτική πολυτέλεια και διασκέδαση της πάνω πλευράς του Μπέγιογλου. Όλοι αυτοί στην πάνω γειτονιά που διαφέρουν ως λευκοί επιχειρηματίες, γιάπηδες των σύγχρονων μωλ, τεχνοκράτες παροχής υπηρεσιών εργάζονται, ζουν ή περιφέρονται στα μωλ και τα μαγαζιά της Ιστικλαλ και του Τουνέλ. Η μίξη λευκών και μαύρων Τούρκων στα ακτιβιστικά φεμινιστικά και Γκέυ κινήματα μέσα στα στενά κάνει, ωστόσο, τη διαφορά. Όταν λοιπόν από το 2010 και μετά τα σχέδια εξευγενισμού διέσχισαν την Ταρλάμπασι, αφού είχαν δαμάσει τα περίχωρα της Ιστικλάλ και αφού είχαν ισοπεδώσει τις γειτονιές των γκεζέκοντού στο Σουλούκουλε

9 Zeki Müren, *Iste benim*, <http://www.istanbul.com/tr/sehir/yasa/iste-benim-zeki-muren-sergisi>.

και αλλού στην Ιστανμπούλ, οι πολιτικές αντίστασης από τέτοια ανάμικτα υποκείμενα φούντωσαν στην κάτω μεριά του Ταρλάμπασι. Εδώ που λίγοι κινηματίες συμμετείχαν πριν (βλ. ΜΚΟ για τους κοινωνικά αποκλεισμένους τσιγγάνους), ήρθαν να διαμαρτυρηθούν καλλιτέχνες του δρόμου και όσοι νέοι ζουν επισφαλείς ζωές ως φοιτητές από προγράμματα εράσμου, νέοι εργαζόμενοι και ντόπιοι καλλιτέχνες. Το Ταρλάμπασι έγινε ένα παγκοσμιοποιητικό παράδειγμα αντίστασης με τον Χαρβεϋ να πρωτοστατεί, από τότε που μπήκαν οι μπουλντόζες και διώχνουν τους ζώντας επισφαλώς ρακοσυλλέκτες και άλλους φτωχούς εσωτερικούς και εξωτερικούς μετανάστες επιχειρώντας να μετατρέψουν την περιοχή σε τουριστικό παράδεισο των μπουτίκ hotel για άραβες πλούσιους οικογενειάρχες.¹⁰

Ακολουθώντας τη λεωφόρο Ταρλάμπασι ανηφορικά καταλήγουμε και πάλι στο Ταξίμ, όπου με την ίδια παρεμβατική λογική του εξευγενισμού ξεκινούν το 2013 τα έργα κατεδάφισης του μικρού πάρκου Γκεζί. Ο μεγάλος ξεσηκωμός για ένα μικρό πάρκο μας θυμίζει το γνωστό τίτλο ενός σημαντικού ανθρωπολογικού εγχειριδίου, «μικροί τόποι, μεγάλα ζητήματα» (Eriksen 2007), αφενός επειδή χωρικά κλείνει την ανθρωπολογική μας διαδρομή, ως έρευνα πεδίου στο Μπέγιογλου, αφετέρου επειδή μετουσιώνει την μικροϊστορία της περιοχής, τουλάχιστον από το τέλος του 19ου αιώνα.

Παρατηρώντας το είδος της κινηματικής δράσης στο Γκεζί, είδα μετωπικά να συμπυκνώνονται οι προσδοκίες όλων αυτών των παραπάνω πληροφορητών μου και των γύρω από αυτούς, οι οποίοι τα τελευταία 30 χρόνια ως κάτοικοι της Ιστανμπούλ δρουν ακτιβιστικά εκεί ή ταυτίζονται με τις επιθυμίες αυτών που ζουν εκεί. Η καρναβαλική επιτέλεση της αμφισβήτησης στην αυταρχική ερντογκανική εξουσία που συνέβη με την έξοδο και την κομμούνα στο Γκεζί με έφεραν μπροστά στη κορύφωση των τελικών ερωτημάτων αυτής της έρευνας πεδίου. Τα τελευταία αφορούν τη σχέση δραστών-χώρου στο επίπεδο της δημόσιας σφαίρας. Δίνοντας σημασία στην κοινωνική ποιητική των δράσεων τους ανιχνεύουμε νέες μορφές κοσμοπολιτικής, οι οποίες αποκρυσταλλώνονται μέσα από τη σύζευξη καλλιτεχνικής δημιουργίας, φεμινιστικής κριτικής και κινηματικής δράσης για ανθρώπινα δικαιώματα, δικαίωμα στη διαφορετικότητα κλπ. Αυτές οι κοσμοπολιτικές που συμβαίνουν στο συγκεκριμένο χώρο της συνοικίας του Μπέγιογλου φαίνεται να εμπνέονται από την αύρα της αμφισημίας του, αλλά σίγουρα, όταν η εξουσία αποθρασύνεται, όπως συμβαίνει στον παρόντα χρόνο, βρίσκονται στον αντίποδα των θανατοπολιτικών με τις επιστροφές στα καταφύγια της

10 Βλ. ενδεικτικά στη συνέντευξη του David Harvey <http://erkansaka.net/interview-with-david-harvey-in-tarlabasi-istanbul-news-roundup/>.

θηρσκειάς, του εθνικισμού, του μιλιταριστικού κεμαλισμού. Πρόκειται για πολιτικές ελπίδες σε πλαίσιο παγκόσμιας πόλης που εμπνέονται όμως από τις τροπικότητες του παρελθόντος σε ό,τι αφορά την εξωστρέφεια, την έξοδο και την αμφισβήτηση και για το λόγο αυτό βρίσκονται στον αντίποδα της συντήρησης και της διαστροφικής επιθυμίας διατήρησης, κυρίως λόγω φόβου, σε κατάσταση μόνιμου πένθους.

Ερωτήματα έρευνας πεδίου, πυκνή περιγραφή, κοινωνική ποιητική και πολιτισμική κριτική

Με ποιους τρόπους στις παγκόσμιες πόλεις οι πολιτικές εξευγενισμού παράγουν τον αντίποδά τους, δηλαδή την κοσμοπολιτική;

- Πώς οι αμφίσημοι χώροι που παράγουν διαχρονικά αμφιθυμίες για τους ανθρώπους που τους βιώνουν στην καθημερινότητά τους βοηθούν στη συγκρότηση νέων υποκειμενικοτήτων πέρα από το φόβο, με όρους κοσμοπολιτικής;
- Πώς η εθνογραφία εστιάζοντας σε είδη κοινωνικής ποιητικής και η Ανθρωπολογία ως πολιτισμική κριτική μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση των παραπάνω διασυνδέσεων μεταξύ αμφισημίας και αμφιθυμίας, οι οποίες διαπερνούν την καλλιτεχνική έκφραση, τη φεμινιστική κριτική και την σύγχρονη κινηματική δράση;
- Σε τι διαφέρει αυτός ο τύπος κοσμοπολιτικής από τις επιστροφές στο πένθος, το ρατσισμό, τον σεξισμό, τη μισαλλοδοξία, τον φασισμό και τον θρησκευτικό φανατισμό που παρατηρούμε να συμβαίνει σε περιόδους κρίσεων και εξεγέρσεων, όταν τα υποκείμενα δεν εμπνέονται από τις κληρονομίες του χώρου, δεν ελπίζουν στην έξοδο και παραμένουν εγκλωβισμένα στο φόβο;

Η πυκνή περιγραφή δράσεων στο πεδίο της ανθρωπολογίας της πόλης μας επιτρέπει να οδηγηθούμε σε πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα σχετικά με τα παραπάνω ερωτήματα αρκεί να είμαστε σε εγρήγορση και να αδράξουμε τις ευκαιρίες της χιονοστιβάδας όταν κάνουμε επιτόπια έρευνα. Τι σημαίνει κάτι τέτοιο; Όταν κάνουμε έρευνα στην πόλη το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι το πώς θα προσδιορίσουμε το δείγμα των πληροφορητών και την κλίμακα της έρευνας. Η ανάγκη για συμπερίληψη συνομιλητών που στέκονται κριτικά απέναντι στην ίδια τους την κοινωνία και αναστοχάζονται πάνω στις ζωές τους όταν πρόκειται για ζητήματα που αφορούν τη σχέση πόλης / ανθρώπων μας ωθεί να εστιάσουμε σε εκείνους τους Λόγους που αρθρώνουν οι ίδιοι οι πληροφορητές μας πέρα από την συνέντευξη. Μιλώ

για καλλιτεχνικές παραστάσεις και κριτικό λόγο, για δράσεις στο χώρο πέρα από τη συνθήκη της συνέντευξης, όταν η ανθρωπολόγος συμμετέχει παρατηρώντας στις δράσεις που αναλαμβάνουν οι πληροφορητές και καλείται να αναλύσει και πιο συντεταγμένα κείμενα πέρα από συνήθειες και πρακτικές. Σε αυτό το πλαίσιο, θεωρώ μεγάλο προνόμιο να βάλω την έρευνά μου να συνομιλήσει με τέτοιους λόγους κοινωνικής ποιητικής, όπως φεμινιστικές διαδηλώσεις, καλλιτεχνικές παραστάσεις, μελέτες που αναφέρονται στην σχέση πόλη / πολίτες και ανοίγουν ευρύτερα ζητήματα πολιτειότητας, αισθητικής, εργασίας, ζωής, φύλων, σεξουαλικότητας, ιστορίας, διακρίσεων, ορίων και υλικότητας χώρων και σωμάτων.

Αυτό έκανα με την περίπτωση της Εσμεράυ (Τσιμπιρίδου 2013 και Tsiibiridou 2014) αλλά και με την περίπτωση της διαδραστικής έκθεσης *Becoming Istanbul*¹¹, πριμοδοτώντας ένα είδος έρευνας και ανάλυσης που βαδίζει μεταξύ πυκνής περιγραφής και πολιτισμικής κριτικής, δεδομένα στα οποία δεν μπορώ να αναφερθώ αναλυτικά στο πλαίσιο της παρούσας ανακοίνωσης, κυρίως λόγω έκτασης που θα υπερέβαινε την βασική υπόθεσή της. Εν συντομία όμως θα λέγαμε τα εξής: Η Εσμεράυ φαίνεται να συμπυκνώνει τις αντιφάσεις της τουρκικής κοινωνίας απέναντι στην πατριαρχία και τη χειραφέτηση, την υποκρισία και την απελευθέρωση, ενώ η δράση της μέσω της κοινωνικής της ποιητικής που χρησιμοποιεί μπροστά στην κάμερα και στο θέατρο, καθώς και οι αυτοβιογραφικές αφηγήσεις της επιτρέπουν να πραγματοποιήσει την υπέρβαση της αγκύλωσης που αφορά την φεμινιστική και ευρύτερα την κινηματική δράση για ισότητα και δικαίωμα στην πόλη. Η τελευταία φαίνεται να ταλαντεύεται ανάμεσα στην αριστερή έμπνευση και την καπιταλιστική τεχνολογία, τα κοινωνικά ή / και τα ανθρωπινα-μειονοτικά δικαιώματα, τις μεγάλες προσδοκίες και τις καθημερινές διακρίσεις και ματαιώσεις, τις ουτοπίες και τις ευτοπίες. Από τα λήμματα της διαδραστικής έκθεσης και του λεξικού *Becoming Istanbul*, από την άλλη μεριά, μαθαίνουμε τις σημασίες των μικρών και μεγάλων πραγμάτων που φτιάχνουν την καθημερινότητα και τη ζωή στην καρδιά της Πόλης. Πρόκειται προφανώς για επιλεκτική ματιά συγγραφέων, αρχιτεκτόνων και καλλιτεχνών, που επειδή ενδιαφέρονται για το δημόσιο χώρο, παράγουν ως bricoleur, για να θυμηθούμε τον Claude Levi-Strauss, τις νέες σημασίες για τη ζωή στην καθημερινότητα σε αυτό το κέντρο της παγκόσμιας πόλης. Όλοι αυτοί – και πολλοί άλλοι που εμπλέκονται σε μικρότερα ή μεγαλύτερα καλ-

11 Σχετική μελέτη ανακοινώθηκε στο 10th International Conference on Semiotics, Changing words and signs of the times, 4-7 October 2013, και βρίσκεται στο στάδιο της δημοσίευσης.

λιτεχνικά και ακτιβιστικά πρότζεκτ, συνδυάζοντας ταλέντο, τεχνολογία και ανοχή διαπραγματεύονται εξουσιαστικές πρακτικές και ηγεμονίες, πέρα από τις στερεότυπες οριενταλιστικές αναπαραστάσεις του διχασμού της Πόλης μεταξύ Δύσης και Ανατολής. Παντρεύουν τον κοσμοπολιτισμό και τον φεμινισμό με τις τοπικές αισθητικές και υλικές πραγματικότητες, χρησιμοποιούν το ταλέντο τους και τις νέες τεχνολογίες, αλλά εμπνέονται από τις ιστορίες γειτνίασης, αγάπης και αλληλεγγύης τοπικά, φτιάχνουν με όλα αυτά το κλίμα της κοσμοπολιτικής στη δημόσια σφαίρα, που οδήγησε στην έξοδο στο πάρκο Γκεζί.

Οι τόποι συγκρότησης αυτών των επιθυμιών υποκειμενικότητας αποκτούν αντίστοιχους συμβολισμούς και σημασίες. Η σύζευξη δημόσιου και ιδιωτικού χώρου στα σοκάκια του Μπέγιογλου φτιάχνει ένα πολεοδομικό και κοινωνικό ιστό που επιτρέπει τη γειτνίαση και οργανώνει τις πρακτικές ανυποταγής στις πολιτικές του εξευγενισμού με νεοφιλελεύθερο πρόσημο.

Από όλο αυτό το πολυσθενές πεδίο δράσεων μια εθνογραφία στην πόλη μπορεί να ακολουθήσει συγκεκριμένες πορείες και προγράμματα καθιστώντας τους πρωταγωνιστές συνομιλητές στην διαδικασία μιας πολυ-τοπικής και πολυφωνικής εθνογραφίας η οποία πρόκειται να ολοκληρωθεί στο προσεχές μέλλον. Στην παρούσα ανακοίνωση δεν μπορεί να δοθεί έκταση στην ανάλυση παραδειγμάτων, αλλά ελπίζουμε να έχουν γίνει διαφανείς οι υποθέσεις που σχετίζονται με τη διάδραση του χώρου, φεμινιστικής κριτικής, κινηματικής δράσης για δικαιώματα (σώμα και πόλη) και καλλιτεχνικής έκφρασης στο επίπεδο μιας παγκόσμιας πόλης.

Θα ήθελα να κλείσω σχολιάζοντας το τελευταίο μου ερώτημα, του πως δηλαδή οι κινηματίες του Γκεζί παράγουν κοσμοπολιτική αντί ισλαμισμού, φασισμού κλπ. που μια εκδοχή μεταμοντέρνας ερμηνείας θα μπορούσε δυνητικά να ονοματίσει, λάθος κατά τη γνώμη μου, ως κοσμοπολιτική. Η διαφορά μεταξύ κοσμοπολιτικής και θανατοπολιτικής βρίσκεται στην κίνηση προς τα μπρος - έξω - κόσμο ή στην συγκράτηση προς τα πίσω - μέσα - πένθος. Η αναζήτηση εξόδου προς τα εμπρός σηματοδοτεί το πέρασμα σε μια νέα κατάσταση, ενώ η επιστροφή στα καταφύγια, της θρησκείας, του εθνικισμού, της πατριαρχίας κλπ. σηματοδοτεί την εμμονή στην κατάσταση του πένθους για κάτι που χάθηκε ανεπιστρεπτί, αλλά πεισματικά επιμένουμε να το επαναφέρουμε. Η δυναμική που δημιουργείται από την ανάπτυξη μιας παγκόσμιας πόλης επιτρέπει, όχι μονογραμμικά, αλλά μέσα από αμφιθυμίες, διαπραγματεύσεις και αναστοχασμούς την έξοδο προς μικρές ευτοπίες που παντρεύουν παλιές και νέες τεχνολογίες του εαυτού μας, που προσδοκά να γινόμαστε καλύτεροι άνθρωποι για τους άλλους και τα κοινά και όχι γενικώς και με όρους ηγεμονίας και φιλανθρωπίας για τον άνθρωπο (βλ. το

παλαιό όραμα του δυτικού ανθρωπισμού και κοσμοπολιτισμού). Έχω την εντύπωση ότι οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες του Γκεζί βρίσκονται σε έναν τέτοιο δρόμο, επειδή ζουν σε φρενήρεις ρυθμούς παγκόσμιας πόλης όπου ταλέντο, τεχνολογία και ανοχή έχουν την τιμητική τους, συγχρόνως όμως οι τοπικές τροπικότητες της συνεύρεσης, της αλληλεγγύης και του μοιράσματος τους κρατούν μέσα σε προσδοκίες ελπίδας για το δικαίωμα στην πόλη και τα κοινά, πέρα από προσωπικά και συλλογικά ιδιοτελή συμφέροντα. Κάτι που μένει ωστόσο να αποδειχθεί με την ολοκλήρωση της ανάλυσης ή στην πράξη από τους ίδιους τους δράστες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γιαννακόπουλος, Κ. και Γιαννιτσιώτης, Γ., Εισαγωγή: Εξουσία, αντίσταση και χωρικές υλικότητες, στο Κ. Γιαννακόπουλος και Γ. Γιαννιτσιώτης (επιμ.), *Αμφισβητούμενοι χώροι στην πόλη. Χωρικές προσεγγίσεις του πολιτισμού*, Παν. Αιγαίου, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2010, σ 11-58.
- Κοροβίνης, Θ., '55, Άγρα, Αθήνα 2012.
- Μασσαβέτας, Α., *Κωνσταντινούπολη. Η πόλη των Απόντων*, Πατάκης, Αθήνα 2011.
- Τσιμπιρίδου, Φ., Προς μια δημιουργική κριτική του «ανθρώπινου»: εμπειρίες επισφάλειας, αντίστασης και υπονόμευσης από μια τραβεστί, Κούρδισσα, φεμινίστρια καλλιτέχνη της Πόλης, στο αφιέρωμα Α. Αθανασίου και Γ. Τσιμουρής (επιμ.), *Εκτοπίσεις και εντοπίσεις: Μετανάστευση, φύλο και επισφαλείς υποκειμενικότητες σε συνθήκες επιθετικού νεοφιλελευθερισμού. Ε.Κ.Κ.Ε, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών Β - Γ*, 140-141 (2013), σ. 133-151.
- Eriksen, H T., *Μικροί Τόποι, Μεγάλα Ζητήματα*, Κριτική, Αθήνα 2007.
- Akin, D., *Bargaining with heteronormativity. Elaborations of Transsexual Experiences in Turkey*. MA Thesis University of Bergen 2009.
- Altınay, A. G., *The Myth of the Military - Nation: Militarism, Gender and Education in Turkey*, Palgrave MacMillan, New York 2004.
- Altınay, R. E., *Reconstructing the Transgender Self as a Muslim, Nationalist, Upper - Class Woman: The case of Bulent Esroy*, *Women's Studies Quarterly* 36 /3-4 (2008), 210-229.
- Atasoy, Y., *Islam's Marriage with Neoliberalism. State Transformation in Turkey*, Palgrave Macmillan New York 2009.
- Aytar, V. and Keskin, A., *Constructions of Spaces of Music in Istanbul: Scuffling and Intermingling Sounds in a Fragmented Metropolis*, *Géocarre-*

- four 78/2 (2003), 147-157.
- Çinar, M., *They make your life like shit. Masculinity and violence against transgender people in Istanbul*, 2011, <http://web.fu-berlin.de/gpo/pdf/MelikeCinar/MelikeCinar.pdf>.
- Herzfeld, M., *Portrait of a Greek Imagination: an Ethnographic Biography by Andreas Nenedakis*, Chicago University Press, Chicago & London 1997.
- Kandiyoti, D., Pink Card Blues: Trouble and Strife at the Crossroads of Gender, στο D. Kandiyoti, και A. Saktanber (επιμ.), *Fragments of Culture. The Everyday of Modern Turkey*, I.B. Tauris, London 2006, σ. 277-293.
- Kaplan, S., *The Pedagogical State. Education and the Politics of National Culture in Post-1980 Turkey*, Stanford University Press, Stanford 2006.
- Lefebvre, H., *Le droit à la ville*, Anthopos, Paris 1968.
- Lefebvre, H., *The production of space*, Blackwell, Oxford 1991.
- Low, S., Embodied Space(s). Anthropological Theories of Body, Space, and Culture, *Space and Culture*, 6/1 (2003), 9-18.
- Mukherjee, R. S., *Fragments and Fissures: Towards a Political Anthropology of the Global*, UNESCO 2011.
- Navaro - Yashin, Y., *Faces of the State. Secularism and Public Life in Turkey*, Princeton U. P., Princeton 2002.
- Navaro - Yashin, Y., The Market for Identities: Secularism, Islamism, Commodities, στο D. Kandiyoti και A. Saktanber (επιμ.), *Fragments of Culture. The Everyday of Modern Turkey*, I.B. Tauris, London 2006, σ. 221-253.
- Marcus, G. και Fischer, M., *Anthropology as Cultural Critique. An Experimental Moment in the Human Sciences*, University of Chicago Press, Chicago 1986.
- Mills, A., Boundaries of the nation in the space of the urban: landscape and social memory in Istanbul, *Cultural Geographies* 13 (2006), 367-394.
- Öktem, K., Another Struggle: Sexual Identity Politics in Unsettled Turkey, *Middle East Report*, 15/9 (2008), ανάκτηση από: <http://www.merip.org/mero/mero091508>.
- Öktem, K., *Angry Nation. Turkey since 1989*, Zed Books, London 2011.
- Öncü, A., Global Consumerism, Sexuality as Public Spectacle, and the Cultural Remapping of Istanbul in the 1990s, στο D. Kandiyoti και A. Saktanber (επιμ.), *Fragments of Culture. The Everyday of Modern Turkey*. I.B. Tauris, London 2006, σ. 171-190.
- Robert, M. and Kandiyoti, D., Photo Essay: Transexuals and the Urban Landscape in Istanbul, *Middle East Report* 206 (1988), 20-25.
- Sassen, S., The Global City: introducing a Concept, *The Brown Journal of World Affairs*, Winter / Spring, XI, 2 (2005), 27-43.

- Soja, E., In Different Spaces: The Cultural Turn in Urban and Regional Political Economy, *European Planning Studies* 7/1 (1999), 65-75.
- Soja, E., Borders Unbound. Globalization, Regionalism, and the Postmetropolitan Transition, στο H. van Houtum και O. Kramsch και V. Zierhofer (επιμ.), *Bordering Space*, Burlington, Ashgate 2005.
- Soja, E., Spacializing the urban, Part I, *City* 14 (6) (2010), 629-635.
- Tsibiridou, F. Social Poetics, Emotional Engagement and Cultural Critique in Istanbul: When Liminality Matters in the Social Movements, *Urbanities* 4/1 (2014), 26-44.
- Watson, C. M., Derrida, Stengers, Latour, and Subalternist Cosmopolitics, *Theory, Culture & Society*, January 31 (2014), 75-98.